

PROVINCE
West-Vlaanderen
Door mensen gedreven

Met steun van de
Vlaamse overheid

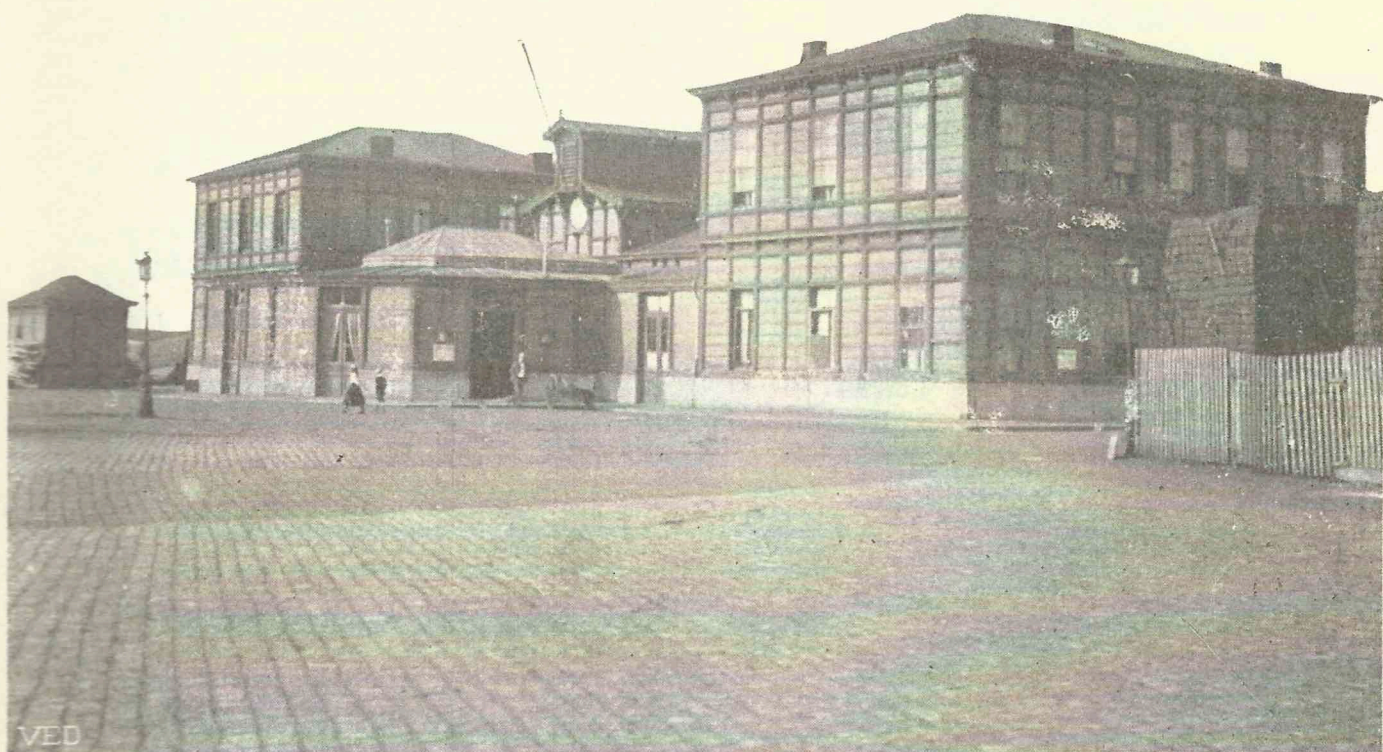

AFGIFTEKANTOOR
8400 - OOSTENDE 1
P.408954

MAANDBLAD

FEBRUARI 2013

VERSCHIJNT NIET IN JULI EN AUGUSTUS

OSTENDE. — GARE MARITIME

DE PLATE

V.U. Jean Pierre Falise, Hendrik Serruyslaan 78/19 - 8400 Oostende

HET BELANG VAN HET OOSTENDS KLEIN DRUKWERK IN DE LOKALE GESCHIEDENIS

26 januari tot en met 31 mei 2013

Samengesteld door:

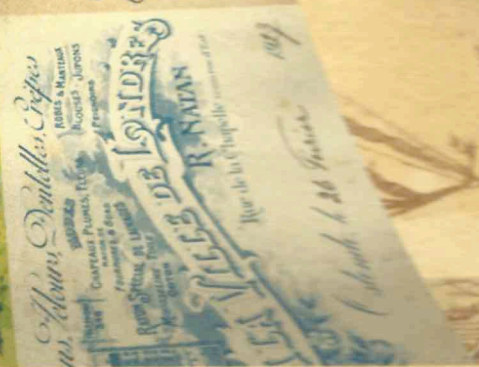
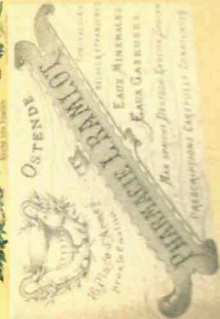
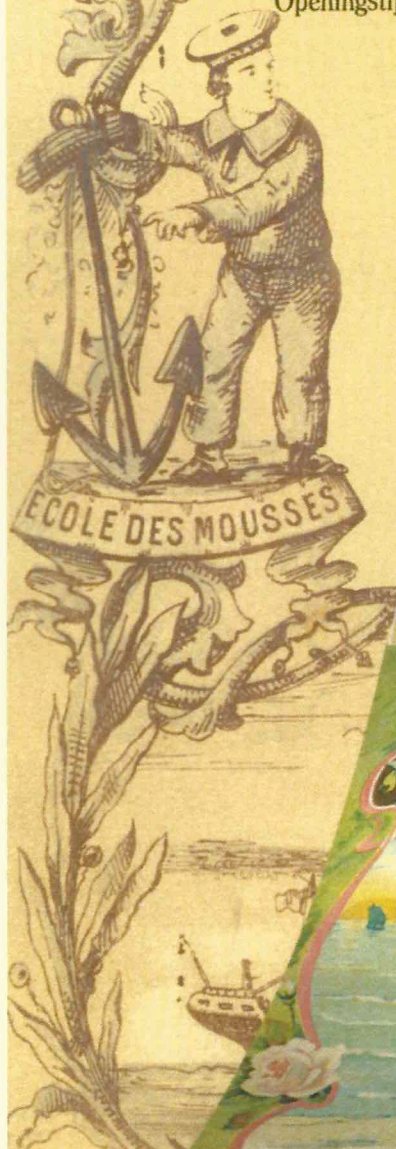
De Koninklijke Oostendse Heem- en Geschiedkundige Kring De Plazze

Stadsmuseum - Langestraat 69 - 8400 Oostende

www.stadsmuseumoostende.be

Openingstijden: elke dag van 10.00 - 12.30 uur

en van 14.00 - 18.00 uur (gesloten op dinsdag)

DE PLATE

TIJDSCHRIFT VAN DE KONINKLIJKE HEEM- EN GESCHIEDKUNDIGE KRING
"DE PLATE" (V.Z.W.) - OOSTENDE.

Prijs Cultuurraad Oostende 1996.

Vormings- en ontwikkelingsorganisatie en Permanente Vorming.

Aangesloten bij de CULTUURRAAD OOSTENDE en HEEMKUNDE WEST-VLAANDEREN.

Statuten gepubliceerd in de Bijlage tot het Belgisch Staatsblad d.d. 1-2 mei 1959, nr. 1931 en de Bijlage tot het Belgisch Staatsblad van 16 juni 2004.

Alle medewerkers zijn verantwoordelijk voor de door hen getekende bijdragen en weerspiegelen niet noodzakelijk de opinie van de Kring.

Tekstovername toegelaten na akkoord van auteur en mits vermelding van oorsprong.

Ingezonden stukken mogen nog NIET gepubliceerd zijn.

De auteurs worden er attent op gemaakt dat bij elke bijdrage een bronvermelding hoort.

JAARGANG 42

NUMMER 2

MAAND februari 2013

Prijs per los nummer: € 1,50

IN DIT NUMMER:

Blz. 32: **F. GEVAERT:** De metamorfose van de haven van Oostende (deel 30).

Blz. 38: **R. JANSOONE:** Het dagelijkse leven in Oostende tijdens de bezetting (1940-1944): deel 14.

Blz. 46: Jaarverslag 2012.

KONINKLIJKE OOSTENDSE HEEM- EN GESCHIEDKUNDIGE KRING DE PLATE

Correspondentieadres : Heemkring De Plate, Langestraat 69, 8400 Oostende.

Hoofdredacteur en verantwoordelijke uitgever: Jean Pierre FALISE, Hendrik Serruyslaan 78/19, 8400 Oostende.

Rekeningen : IBAN: BE81 3800 0966 6224

BIC: BBRUBEBB

IBAN: BE39 0000 7882 4119

BIC: BPOTBEB1

Website: www.deplate.be

E-mail: plate.oostende@telenet.be

Het Bestuur

Erevoorzitter:

Omer VILAIN, Rogierlaan 38/11, 8400 Oostende.

Voorzitter:

Jean Pierre FALISE, Hendrik Serruyslaan 78/19, 8400 Oostende, tel. 059708815.

E-mail: falise.jp@scarlet.be

Ondervoorzitter:

Ferdinand GEVAERT, Duinenstraat 40, 8450 Bredene.

Secretaris:

Nadia STUBBE, Blauwvoetstraat 7, 8400 Oostende, tel. 059800289.

E-mail: de.plate@telenet.be

Penningmeester:

Fernand MUS, Salviaalaan 5, 8400 Oostende, tel. 059501895.

E-mail: ferre.mus@skynet.be

Leden:

August GOETHAELS, Stockholmstraat 21/10, 8400 Oostende.

Freddy HUBRECHTSEN, Gerststraat 35A, 8400 Oostende.

Jean HUYS, Groenendijkstraat 185, 8450 Bredene

Valère PRINZIE, Euphrosina Beernaertstraat 48, 8400 Oostende.

Emile SMISSAERT, Hendrik Serruyslaan 4/9, 8400 Oostende.

Johan VAN ROOSE, Kabeljauwstraat 5, 8460 Oudenburg.

Gilbert VERMEERSCH, Blauw Kasteelstraat 98/2, 8400 Oostende.

Koen VERWAERDE, A. Chocqueelstraat 1, 8400 Oostende.

Schreven in dit nummer:

Ferdinand GEVAERT: Duinenstraat 40, 8450 Bredene.

Roger JANSOONE: Eikenlaan12, 8481 Ichtegem

FEBRUARI ACTIVITEIT

donderdag 28 februari 2013 om 20.00 uur

in de conferentiezaal van het Centrum Familiekunde Vlaanderen Regio Oostende. Dr. L. Colensstraat 6, Oostende.

onderwerp: **DE INTREDE VAN CHRISTUS IN BRUSSEL IN 1889**

spreker: dhr. **Xavier TRICOT**

Xavier Tricot is kunstenaar, kunstverzamelaar en curator van verschillende Ensor-tentoonstellingen in binnen en buitenland en auteur van o.a. de beredeneerde catalogus van de schilderijen van James Ensor.

Als Oostendenaar is hij een internationaal erkende Ensorkenner.

Deze avond bespreekt hij HET meesterwerk van James Ensor.

Xavier Tricot zal in zijn voordracht een complete analyse geven van “De intrede van Christus in Brussel” geplaatst in zijn kunsthistorische, religieuze, politieke, sociale en folkloristische context. De verschillende details van het schilderij, vooral wat de figuren betreft, worden besproken en uitgelegd.

Het werk wordt ook gesitueerd in de het gehele oeuvre van de Oostendse meester en dat van andere kunstenaars.

En er wordt ook ingegaan op de kunsthistorische waarde van het werk vandaag de dag.

Een avond die geen enkele kunstliefhebber en Oostendenaar mag missen.

Op een voordracht bij de Plate is zoals altijd iedereen welkom en is de toegang voor iedereen gratis.

FOTO OP HET TITELBLAD

HET EERSTE ZEESTATION.

In de periode 1866-1870 werd ter plaatse van de “Batterie de la Débarcadère” een nieuwe kaai gebouwd ten behoeve van de pakketboten naar Dover, genoemd: “Pakketbotenkaai”. Op deze kaai werd in 1869-1870 een eerste “zeestation” opgetrokken in hout. In 1871 werd een verbindingsspoor aangelegd tussen het spoorwegstation “Oostende-Stad” en het zeestation en tijdens dat jaar in bedrijf genomen. De treinreizigers met als eindbestemming Engeland, of komende van het Britse eiland, konden uitstappen of instappen, in de onmiddellijke omgeving van de pakketboten van de Oostende-Doverlijn. In 1879 werd het perron van het zeestation voorzien van een spooroverkapping, zodat de reizigers “in het droge” waren.

Het houten zeestation bleef in dienst tot 1905.

De Pakketbotenkaai: van “Batterie de la Débarcadère” tot “Cruisekaai”. (deel 12).

Door de ingebruikneming in 1973 en 1974 van de eerste multi-purpose schepen van de R.M.T., de Prins Philippe en de Prince Laurent en de Britse schepen Hengist en Horsa van British Rail. alle van “Sealink”, ontstond een nieuwe bedrijfsomstandigheid, waarbij de normale dagdiensten op Dover met de klassieke pakketboten (de male) werden afgeschaft. De Britse schepen voeren echter op Folkestone (1): een tiental kilometer ten westen van Dover. Daar deze schepen ook “voetpassagiers” vervoerden, met in Dover en Oostende rechtstreekse aansluiting op de internationale en binnenlandse treinen, moesten deze passagiers zich over de kaaien, tussen de in- en ontschepende voertuigen in, naar de schepen en de passagiersterminal (wacht- en douanezaal) begeven. Toch een heel eind lopen van brug 2 en 3 naar de terminal in het zeestation. Een zeer onveilige bedoening die om maatregelen vroeg (vereiste). De segregatie van de verkeersstromen drong zich op.

Om enigszins aan de veiligheidsnormen te voldoen werden als voorlopige maatregel gedurende enige tijd de “voetpassagiers” vervoerd met twee stadsbussen tussen de passagiersterminal in het zeestation en de schepen gemeerd aan de carferrybruggen, en vice-versa (2).

In 1974 werd een aanvang gemaakt met de uitvoering van een ontwerp, opgemaakt door de technische diensten van de R.M.T., om aan deze onveilige toestand een definitief einde te stellen. Een stelsel van overdekte passagierskokers op 4,50 meter boven kaainiveau, met hydraulische gangwavs voor aansluiting op de schepen. Het systeem vertrok in de omgevormde douanezaal, vervolgens met een hellend rolpad naar de verdieping van de zijvleugel van het Zeewezengebouw (3) en zo met een stelsel van kokers die bovengrondse verbinding gaf met brug 3 en brug 2. Alwaar hydraulisch in de hoogte en lengte instelbare overdekte gangways toegang gaven tot de schepen.

Het kokersysteem werd voorzien van bagagerolbanden zodat de reizigers hun reisgoed niet moesten dragen, (zie fig. nrs. 225- t/m 228).

Het ganse stelsel werd vervaardigd, gemonteerd en in bedrijf gesteld door de werkhuzen van de R.M.T. mits toelevering van het rolpad en bagagerolbanden. Het geheel was voor het begin van het zomerseizoen 1976 volledig klaar voor gebruik en in dienst gesteld. Voorwaar, een prestatie !

Het stelsel werd verscheidene malen aangepast aan wijzigingen en uitbreidingen van de kaaiinfrastructuur. Het tracé van de passagierskoker werd in 1988 ingrijpend gewijzigd tengevolge van de bouw van een zijlaadplatform aan carferrybrug nr. 3, (waarover later meer).

Het stelsel van passagierskokers werd in 1990, bij de bouw van carferrybrug nr. 4 aan post 4 van de Pakketbotenkaai, uitgebreid vanuit de wachtzaal van de terminal in het zeestation tot aan het passagiersinschepingsstation aan brug 4, (waarover later meer). Omstreeks 2000 werd deze koker nog doorgetrokken naar het toen nieuw zijlaadplatform aan brug 4.

Na het opdoeken van de R.M.T. in 1997 werd in 1998 de passagierskoker uitgebreid vanaf post 6 (carferrybrug 2) naar het zijlaadplatform aan brug 1 , ten behoeve van de passagiers van de “fast-ferries” die ingelegd werden door Hoverspeed-Holyman tussen Oostende en Dover, (hierover later meer).

Heden, 2013, alhoewel niet meer in gebruik, bestaat het stelsel van passagierskokers nog gedeeltelijk. In 2011 werd een gedeelte van de koker tussen de terminal en het passagiersinschepingsstation aan brug 4 gesloopt.

In 1977 werd carferrybrug nr.1, daar het niet meer voldeed aan de bedrijfseisen wegens te gering toegelaten belasting, vervangen door een nieuwe brug. Een brug met een draagvermogen aangepast aan de modernste eisen, nl. een totaal toegelaten voertuigengewicht van 240 ton en twee rijvlakken. Wat het laden en lossen van twee rijen voertuigen tegelijk zou toelaten.

De brug werd ontworpen door de heer John Rose van Marine Developments Ltd uit Glasgow, Schotland. Het concept van de carferrybrug week totaal af van de bestaande installaties.

De brug, glijdend scharnierend vastgemaakt aan de kaaimuur, werd aan het scheepsuiteinde afgesteund op een drijftank, dat integraal vast deel uitmaakte van de brug, (zie fig. nr.229). De tank was ingedeeld in drie hoofdcompartimenten. Het middenste compartiment had geen bodemplaat en stond open naar de zee, of vaargeul. De twee vleugelcompartimenten waren uitgerust als ballasttanks.

Het middelste compartiment was uitgerust als een lucht tank, met luchtdichte dakplaat en aansluitingen op een luchtcompressor met werkingsdruk van 7 kg/cm^2 en op een afstandsbediende ontluchtingskiep. De brug dreef op de luchtbel die ontstond in het middelste compartiment tussen de dakplaat en de open bodem. De hoogte van het rijvlak van de brug boven het watervlak van de havengeul was instelbaar door lucht uit het middencompartiment te laten ontsnappen of druklucht toe te voegen in de luchtbel. Een eenvoudig doch vernuftig systeem, (zie fig. nr.230).

Eenmaal het rijvlak van de brug op hoogte gebracht was van het voertuigendek van het schip werd de brug vastgemaakt aan het schip door middel van staaldraadkabels, (zie fig. nr.231). De beperkt scharnierbare vasthechtingspunten op de brug waren in de hoogte hydraulisch instelbaar. Na opkoppeling werden de gewichten van de in- en ontschepende voertuigen via de ophangkabels overgebracht op het schip. De belasting op de brug werd niet opgenomen door de drijftank, zodat deze niet dieper wegzonk of opdreef.

Na een paar maanden bleek het ophangssysteem te omslachtig in de praktijk. Op initiatief en know-how van de technische dienst van de R.M.T werd een andere, minder omslachtige en veiliger systeem ontworpen en uitgevoerd. Het nieuw systeem bestond uit een hydraulische verankeringshaak, verzonken ingebouwd op de brug, en verankeringspunt ingebouwd in boeg van de schepen. Een bedrijfszeker systeem waarbij de brug volledig de bewegingen van het schip volgde, als het ware “volledig één met het aangemeerd schip”, (zie fig. nr. 232). De ophangkabels werden alsdan, tenminste voor de R.M.T.-schepen, niet meer gebruikt. Ze werden na het opdoeken van de R.M.T.-diensten terug in gebruik gesteld voor het aanmeren van de fast-ferries van Holyman-Sally en de latere havengebruiker Hoverspeed-Holyman.

Het staalwerk van de brug werd uitgevoerd door het Brugs metaalconstructiewerkhuis Ysenbrandt naar constructietekeningen en opdracht van Marine Developments Ltd. De hydraulische en drukluchtinstallaties werden aangeleverd door Marine Developments. De aanpassing van de waterbouwkundige werken werden, overeenkomstig de aanwijzingen van Openbare Werken, Dienst der kust, uitgevoerd door de werkhuisen van de R.M.T.

Na het verdwijnen van de R.M.T.-diensten in 1997 werd de brug vanaf 1998 gebruikt door achtereenvolgend de fast-ferries en catamarans van Sally-Holyman en Hoverspeed-Holyman.

In maart 2002 hield Hoverspeed-Holyman op met de exploitatie van de lijn Oostende-Dover. Sindsdien is de brug niet meer gebruikt.

Door de bouw van de uitbreiding van de passagierskoker in 1998 was de vrije hoogte onder de koker afgestemd op het vervoer via de brug van uitsluitend passagiersvoertuigen. De vrije hoogte in de garage van de catamaran van Hoverspeed was vrij beperkt en liet slechts het vervoer van personenwagens toe. Dit beperkt de gebruiksmogelijkheden van carferrybrug 1.

In 1978-1979 werd, aanleunend aan post 5 van de Pakketboten, in de uiterste uithoek, in de havengeul, tussen het begeleidingsstaketsel (of "geleidewerk") van de Demeysluis en de kaai, een betonnen platform van 120 x 60 meter gebouwd. Initieel doel was het meer ruimte scheppen voor het opstellen van "drops". Twaalf jaar later werd het platform in gebruik genomen als landhoofd voor een vierde carferrybrug van de R.M.T.

In deze periode werd bovenop de overdekte voertuigenhal van het carferrystation een zeer ruim kantoor gebouwd voor de kaaidiensten, (zie fig. nr. 225, rep. A). De kaaidiensten, onder de leiding van een kaaiofficier, beheerden de terreinen voor het opstellen van wachtende personenwagens, al of niet met caravan of aanhangwagen (vb.: met zweefvliegtuig, race motoren of zelfs raceauto's), motorfietsen, lichte vrachtwagens, het opstellen voor de inscheping en ontscheping van begeleidende en niet begeleidende vrachtvoertuigen ("drops"). Het begeleiden van het in- en ontschepen van deze voertuigen; alsook de behandeling van import voertuigen, caravans en sta-caravans. Daarenboven het meren en afmeren van de schepen, de bediening van de carferrybruggen en controle op het in- en uit verkeer van voertuigen en passagiers op de carferryterminal, evenals de vervoersdocumenten.

Eveneens werd bovenop de voertuigenhal van het carferrystation een volwaardig restaurant opgetrokken in pre-fab elementen, geleverd en samengebouwd door de firma Decoene uit Kortrijk. De toegang tot het restaurant gebeurde via de verdieping van het carferrystation. Het restaurant was uitgerust met een volwaardige keuken en wijnkelder. Er werden naar de menukaart uitstekende maaltijden opgediend. Een snack en een pint, of een "cup of tea" (cup of char) was ook mogelijk, zelfs "fish and chips". Het restaurant werd uitgebaat door de concessiehouder, toen "Wagons-Lits", (4). (Zie fig. nr. 225, rep. B).

(wordt vervolgd)

VERWIJZINGEN

- (1) Voorheen voeren er ook tijdens de zomermaanden gedurende de weekends, pakketboten op Folkestone. In 1969 liep de "Reine Astrid" in de haven van Folkestone op een onderwaterhindernis. De dubbelbodem van het schip werd in één compartiment lek geslagen en over twee andere compartimenten stevig geblutst. Er was echter geen gevaar tot zinken of ander onheil. Het schip kwam op eigen kracht naar Oostende, en werd vervolgens hersteld in een droogdok te Antwerpen, (noot: het schip had deels nog een geklonken romp).
- (2) Tweedehandse voormalige Duitse stadsbussen aangekocht door de R.M.T.
- (3) Hiervoor werden het kledingsmagazijn (o.m. uniformen en werkkledij), het kantoor van de commandant-directeur van de Pakketbotendienst (Directie Productie) en bureaus van administratieve diensten ontruimd en de binnenmuren gesloopt van het betreffende deel van dat gebouw. Het personeel kreeg ruimte in de vleugel van het gebouw gelegen aan de Natiënkaai.
- (4) Voorganger als concessionaris was R.L.Peeters onder het plaatselijk beheer van de heer Thomas.

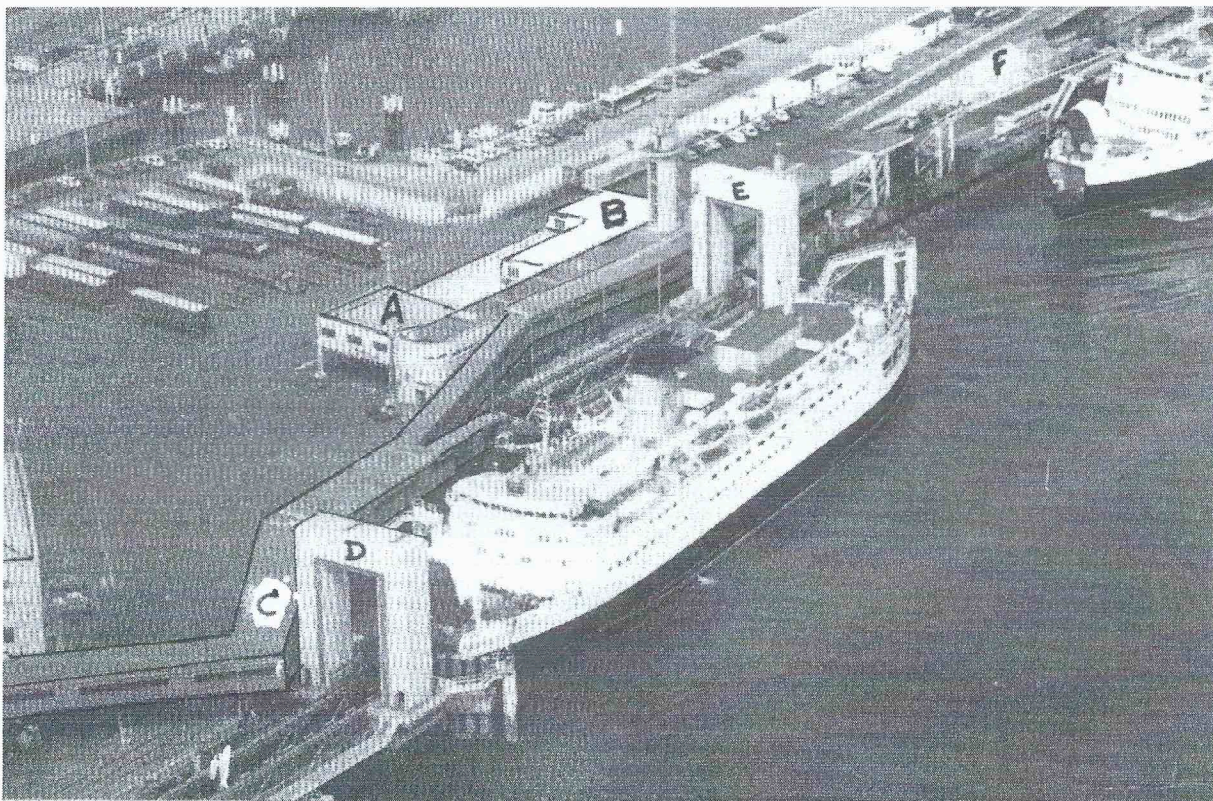

Fig. nr. 225. Haven Oostende, 1984. Zicht op de havengeul en carferryterminal, met de "Prinses Maria Esmeralda" aangemeerd aan carferrybrug nr. 3 en de "Prins Philippe" bij benaderingsmanoeuvre van carferrybrug nr. 2.

Legende: A: kantoor kaadiensten; B: restaurant bovenop de voertuigenhal; C: passagierskoker; D: carferrybrug 3; E: carferrybrug 2; F: zijlaadplatform carferrybrug 1; G: R.M.T.-gebouw (voormalig Zeewezengebouw).

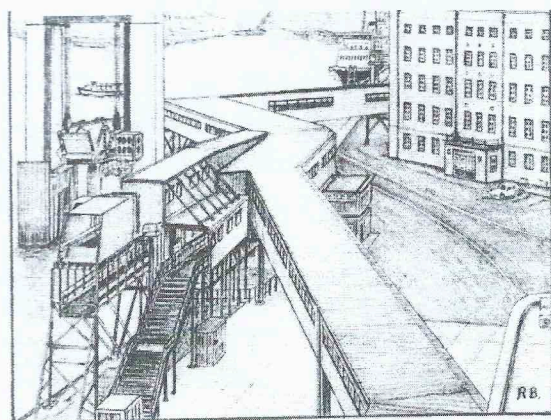
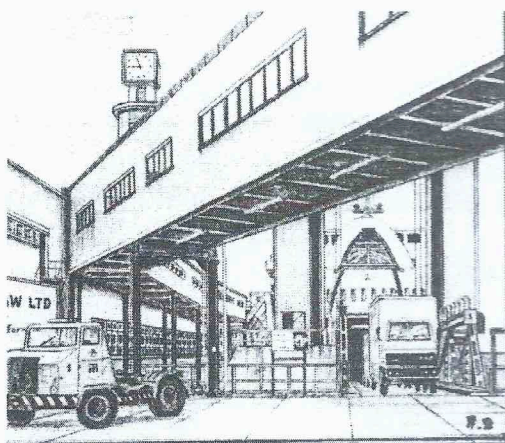

Fig. nrs. 226 en 227.

Tekeningen door wijlen Raymond Borrey (voormalig Atelierchef R.M.T.) van de passagierskoker op de Pakketbotenkaai (uit het boek door Raymond Borrey: "Oostende-Dover-Folkestone, 1846-1982, Historiek nationale zeevaartlijnen", (Oostende 1982).

Tekening links, zicht op carferrybrug 2 en het carferrygebouw, met in de achtergrond ontscheping van een vrachtoertuig. Voorground de passagierskoker, 4,50 m boven kaainiveau.

Tekening rechts, zicht op de passagierskoker met rechts het R.M.T.-gebouw waarop de passagierskoker aansluit. Links: carferrybrug 3, met de hydraulische passagiersgangway. Onder: de noodtrap. Midden: de paxkoker naar carferrybrug 2.

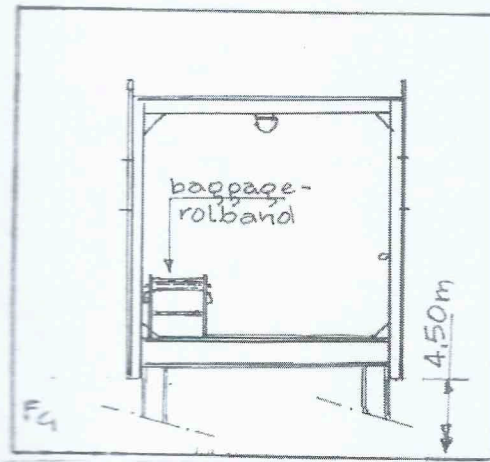

Fig. nr. 228. Haven Oostende, Pakketbotenkaai, 1977. Typedwarsdoorsnede passagierskoker.

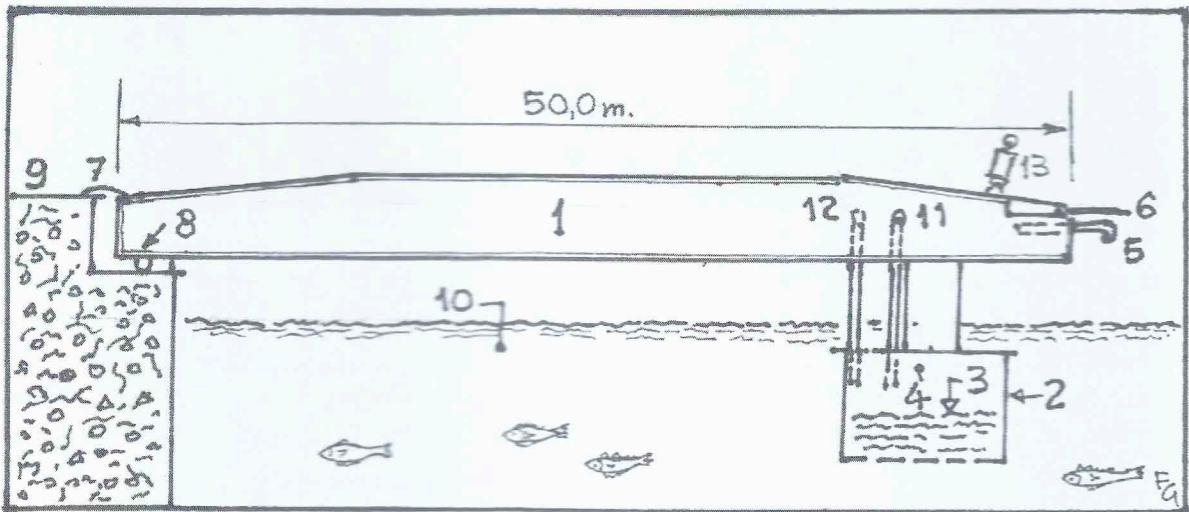

Fig. nr. 229. Haven Oostende, 1977. Carferrybrug 1, ontworpen door Marine Developments Ltd, Glasgow.

Legende: 1: brug; 2: drijftank; 3: water in regelcompartiment; 4: opgesloten luchtbel in regelcompartiment; 5: verankeringshaak (afstandbediend); 6: uitschuifbare vingers, individueel afstandbediend; 7: scharnierende verbindingen brug/wal; 8: rolplegging; 9: wal; 10: havengeul; 11: afstandbediende afsluitbare drukluchtverbinding; 12: afstandbediende afsluitbare ontluchting; (11 en 12 regelen hoogteligging van de brug); 13; afstandbediende hydraulische cilinder voor vastmaking van de ophangingskabels, Sb & Bb.

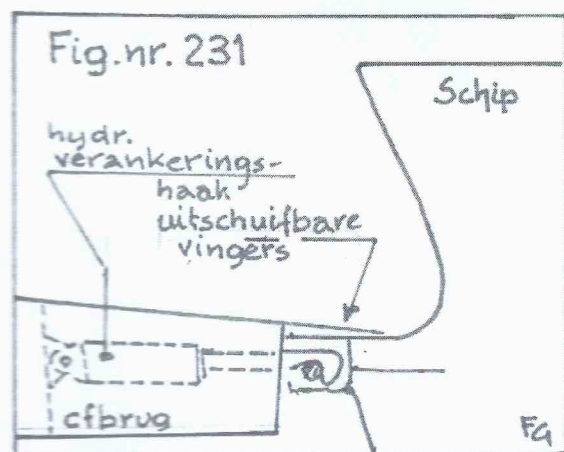
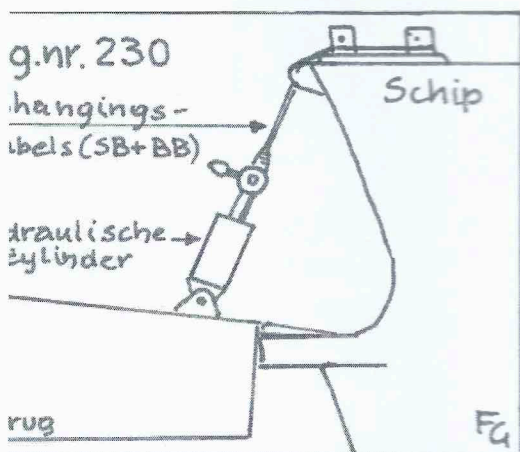

Fig. nrs. 230 en 231. Haven Oostende, cfbrug 1, ophanging- en verankeringsprincipes.

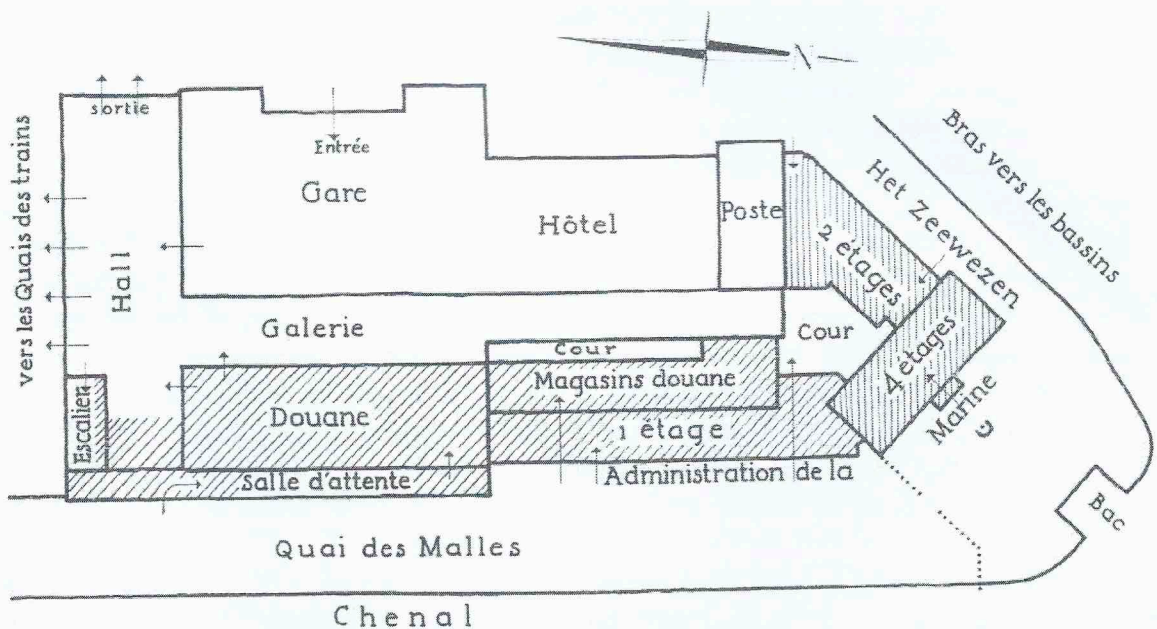
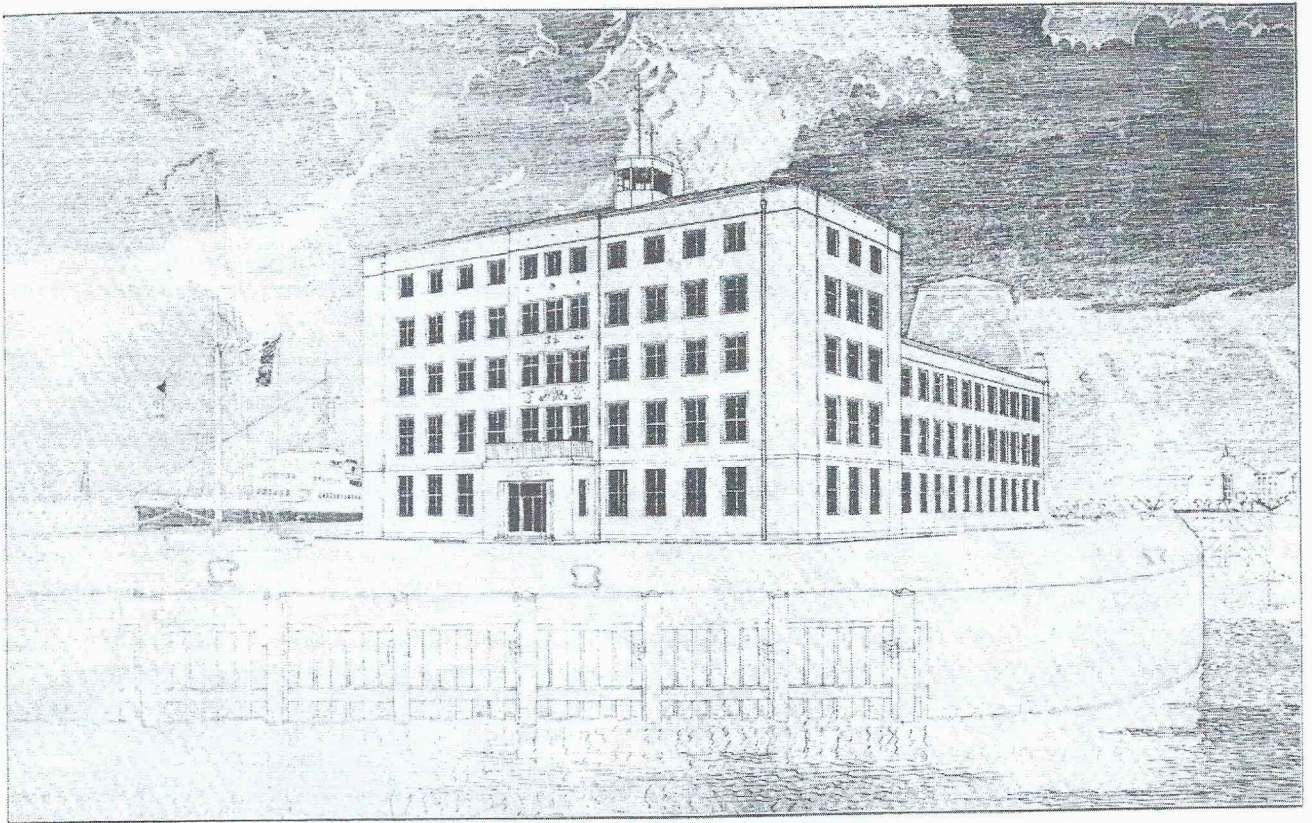

Fig. nr. 232. Haven Oostende 1957. Pakketbotenkaai. Zeewezengebouw (later "R.M.T.-gebouw"). Ontwerp isometrische tekening (zoals uitgevoerd) en benuttingsdgrondplan van het gebouw aan de Pakketboten- en Natiënkaai.

Gebouw ontworpen door de Gentse architecten Valentin Vaerwyck en Jan Hebbelynck. Gebouwd door de bouwfirmma Gebroeders Deveeuw uit Wevelgem. Door de bouw van de passagierskoker kan men dit prachtig gebouw in grijs graniet natuursteen nog moeilijk in zijn geheel bewonderen. In 2012 werden de wacht- en douanezalen (in 2000 omgevormd tot "cruise hall") gesloopt, ten behoeve van het nieuw stationsproject Oostende.

door Roger JANSOONE

14. DE FABRIEKSWACHT, ...EEN WACHT ZONDER FABRIEK

“ Lieb’ Vaterland, mögst ruhig sein, fest steht die Wacht, die Wacht am Rhein! ”

(Niederwalddenkmal, Rüdesheim)

Een “koppelbaas” van de Luftwaffe

In ieder boeiend verhaal duikt er wel ergens een intrigerende onbekende op, wat de spanning steeds ietwat opdrijft. Zo ook in dit verhaal van bezetting, angst en onderdrukking, met daarin een mysterieuze verschijning, nagenoeg reeds onbekend tijdens de bezetting en nadien vrijwel volledig onbekend gebleven en intussen verdwenen in de mist en de nevels van de geschiedenis ...zodanig dat de naam thans allicht nergens nog een belletje zal doen rinkelen. Zowaar een recept uit een thriller van Agatha Christie ! En - qua geschiedenis van W.O.2 - allicht een “primeur” voor “De Plate” en voor de lezers van deze vervolgserie.

Bovenstaand citaat (uit een geliefkoosd Duits patriottisch lied) gaat over “die Wacht am Rhein”, maar ook wij hadden tijdens de bezetting zelfs meer dan één “Wacht”, weliswaar niet “am Rhein” maar toch ter beveiliging (in eerste linie) van het “Reich” achter de Rijn, en al even “fest stehend”...zodat het “Vaterland” mocht “ruhig sein”. En één van die diverse “Wacht”-organisaties was de *Fabriekswacht*. Het is nog steeds een raadsel waar die benaming “Fabriekswacht” vandaan gekomen is. Deze “wacht” heeft immers nooit ook maar ergens een fabriek bewaakt! Misschien is deze nietszeggende, misleidende en onbeduidende benaming (wat de Duitsers een “Tarnbezeichnung” noemden) zeer bewust ontsproten aan het brein van de oprichter, de eigenzinnige en raadselachtige Hendrik Turcksin (1903-1987), de jongste uit een tuiniersgezin van liefst 16 kinderen en chefmonteur bij de bouwfirmas Chamebel (Brussel) ... en tevens de waard van het *Vlaams Huis* in Vilvoorde, waar hij tussen pot en pint tal van mensen (ook nogal wat Duitse militairen) leerde kennen. Hij was een overtuigde flamingant maar werd nooit lid van het VNV of van enig andere politieke partij of groepering. Dit neemt niet weg dat, ingevolge uitzonderlijke oorlogsomstandigheden, deze merkwaardige en ambitieuze man uiteindelijk in bezet België de aanvoerder werd van een brigade wachtsoldaten (6.000 man!)... en hij in gans Europa de enige buitenlander was die *in de Duitse Wehrmacht* uiteindelijk opklom tot de graad van luitenant-kolonel (zelfs REX-leider Degrelle bracht het - als inderdaad heldhaftige Oostfrontstrijder - niet verder dan luitenant, zij het dan wel bij de Waffen-SS).

Zijn ongelooflijke loopbaan in dit vreemdsoortig circuit begon vrij onschuldig en welhaast onopgemerkt als een soort van “koppelbaas” ten behoeve van de Luftwaffe-bouwerven in België. Toen bleek dat er op die werven heel wat bouwmaterialen werden “ontvreemd” en er ook wel eens sabotage werd gepleegd, richtte hij op verzoek van de Luftwaffe-administrateur in Brussel een eigen bewakingsdienst op, oorspronkelijk samengesteld uit “cliënteel” van het Vlaams Huis, en voorts burens, vrienden en kennissen, en collega’s op het werk. En van het een kwam vrij spoedig het ander. De wachtgroep nam steeds maar uitbreiding en al vlug beschikte Turcksin over een privé-legertje, en dit op basis van een *formeel contract* met de Luftwaffe van maarschalk Hermann Goering. Dit laatste is niet zonder belang ...want anders zou het nooit mogelijk geweest zijn dat de *Militärverwaltung* iets dergelijks zou gedoogd hebben! Maar in Brussel besepte men zeer goed dat “der Hermann” niet zo maar een dikke en protserige luchtmaarschalk was doch bovenal één van de belangrijkste paladijnen van de Führer en reeds sedert de beginperiode de drijvende kracht achter de NSDAP. En bijgevolg liet de *Militärverwaltung* maar begaan en mocht de *Fabriekswacht* (ofschoon

een privé-organisatie) opereren *onder direct bevel* van het “Luftgaukommando Belgien und Nord-Frankreich” (die overigens zelf ook al niet ressorteerde onder de Militärverwaltung). In iedere dictatuur bestaan er wel zo van die bijzondere “afspraken” die normaliter nergens en nooit geduld worden, en zeker niet onder militairen.

Doch omdat dit privé-statuut onvermijdelijk aanleiding gaf tot allerlei moeilijkheden en betwistingen, werd de Fabriekswacht later (*per 1 september 1943*) omgevormd tot de “Vlaamsche Wachtbrigade – Flämische Wachbrigade”, behorend tot de gemilitariseerde “Wehrmachtsgefolge” (aanvullingstroepen van de Wehrmacht) en aldus onderworpen aan het tuchtreglement van de Duitse Wehrmacht. De leden van deze wachtbrigade werden bijgevolg *vanaf die datum* uitzonderlijk ook bewapend en zij kregen alzo tevens een militaire opleiding met instructeurs van de Wehrmacht. Opmerkelijk is het feit dat in dit reeds gevorderd stadium van de oorlog (eind 1943) hierbij geen sprake meer is van de Luftwaffe (nochtans aanvankelijk de “peetvader” en beschermheer van de Fabriekswacht). De Luftwaffe was toen immers reeds lang in ongenade gevallen bij Hitler, wegens verregaande machteloosheid op alle fronten. Indien Goering zelf nog geen “persona non grata” geworden was, dan had hij dat alleen te danken aan zijn grote verdiensten in de partij en in het uitwerken van de nazi-doctrine, o.m. betreffende de “Judenfrage”. Maar hij was intussen reeds ver overvleugeld door zijn grote rivaal Reichsführer-SS Heinrich Himmler van het RSHA – Reichssicherheitshauptamt, de grote baas van de SS, de Gestapo en de SD/SIPO.

Dank zij dit privé-statuut (en in mindere mate ook nog daarna) had de commercieel ingestelde Turcksin de handen vrij om zijn “Fabriekswacht” op te bouwen als een voor hem duidelijk winstgevende *zakelijke onderneming* (en als dusdanig leunde hij - zij het allicht onbewust - veeleer aan bij de economische collaboratie). Als sluwe zakenman heeft hij er steeds over gewaakt dat zijn “werknemers” het bij hem goed naar hun zin hadden, zeker wat betreft de bezoldiging. Indien er, zoals in iedere onderneming, wel wat verloop was van personeel, dan had dit kennelijk geen geldelijke redenen.

Fabriekswacht en Zwarte Brigade

Vanaf begin 1942 begon de Fabriekswacht nauw samen te werken met de Dietsche Militie / Zwarte Brigade van het V.N.V. ...en dat was niet zozeer het gevolg van het feit dat hun respectievelijk uniform nauwelijks enig verschil vertoonde (uit zuinigheidsoverwegingen en ook omwille van hoogdringendheid had de zakelijk ingestelde Turcksin immers gewoon geput uit het kledingmagazijn van de Zwarte Brigade). De reden voor die samenwerking was vooral van praktische aard. Het VNV kon hierdoor zijn mannen van de Zwarte Brigade een mooi en goed bezoldigd baantje bezorgen bij de Fabriekswacht, en anderzijds kon en mocht de Fabriekswacht rekruteren en voor zichzelf propaganda maken via *Volk en Staat* en andere organen van het VNV. Nochtans bleven beide organisaties in alle opzichten van elkaar gescheiden, wat uiteraard vooral verband hield met het feit dat de Zwarte Brigade (een partijpolitieke “beweging”) was samengesteld uit “belangloze” vrijwilligers ...terwijl de Fabriekswacht in zekere zin een “firma” was met contractuele en bezoldigde “werknemers”. Joris Van Steenlandt (in Oostende zeker niet onbekend), de gedreven “commandant-generaal” van de Dietsche Militie/Zwarte Brigade, en anderzijds Fabriekswacht-bevelhebber Turcksin konden trouwens niet goed met elkaar opschieten, en eigenlijk hadden zij een hekel aan elkaar. Daarbij kwam nog het feit dat het VNV voortdurend allerlei pogingen deed om de Fabriekswacht binnen zijn eigen invloedssfeer te betrekken, wat uiteraard alles te maken had met de bittere concurrentiestrijd tegenover de uit DE VLAG ontsproten “Algemeene SS-Vlaanderen”.

De Fabriekswacht vertoonde zich overigens zelden of nooit in het openbaar, in schrille tegenstelling tot de Zwarte Brigade met zijn demonstratieve optochten, parades en manifestaties. De Fabriekswachters speelden hun bescheiden en onopvallende rol van “nachtwaker” in en om Duitse

stapelplaatsen, pakhuizen, entrepots en inrichtingen. Hun leuze had dan ook kunnen zijn “Zien en niet gezien worden”. Zij kwamen niet voor in het straatbeeld, en wij, de toenmalige straatkinderen die bijna overal waren en vrijwel alles zagen, dragen hieraan also geen enkele herinnering ... terwijl anderzijds de luidruchtige Zwarte Brigade met zijn wekelijkse zondagochtendparades een onuitwisbare indruk heeft nagelaten. Vandaar dan ook dat de Fabriekswacht in Oostende en elders nauwelijks nog een herinnering oproept, ofschoon ze toch wel daadwerkelijk alhier aanwezig en actief was. Zien en niet gezien worden!

Doch vanaf begin 1943 (na Stalingrad) werden die relaties met de Zwarte Brigade door Turcksin anders bekeken en geleidelijk wat losser gemaakt. Vermoedelijk beseft hij dat Duitsland de oorlog aan het verliezen was, terwijl anderzijds het VNV (en zijn Zwarte Brigade) steeds dieper en verder was terechtgekomen in het nazi-vaarwater. Maar ook hij kon hieraan niet meer volledig ontsnappen vermits *per 1 september 1943* - op uitdrukkelijk bevel vanuit Berlijn - zijn Fabriekswacht werd opgenomen in de aanvullingstroepen van de Wehrmacht ...en hierdoor onvermijdelijk zijn privé-statuuut verloor. Het ging zelfs zover dat - zoals alle andere paramilitaire groeperingen - de leden van de Fabriekswacht op 2 juli 1944 (na de landing in Normandië) ertoe verplicht werden de eed van trouw aan de Führer af te leggen,... ook al hebben velen dat met klem geweigerd. Het werd toen voor de Duitsers “alle hens aan dek!” ...en wie zij nog allemaal voor hun kar konden spannen “das spielte keine Rolle mehr!”. De nazi's eisten voortaan van iedereen in het kamp van de gewapende collaboratie “die Loyalität zum Führer, dem man den Treueeid geschworen hat”. Doch in die beroerde en uiteindelijk vrij chaotische laatste maanden van de bezetting had weigering van eedaflegging meestal geen concrete gevolgen, ook al omdat de leiding van de Fabriekswacht er zelf ook niet voor gewonnen was, daar dit duidelijk niet in de lijn lag van het specifiek doel waarvoor de Fabriekswacht eigenlijk was opgericht. En in Oostende hadden zowel de Kriegsmarine als de Wehrmacht bij gebrek aan eigen mankracht er alle belang bij om niet te moeilijk te gaan doen tegenover de Fabriekswacht of tegen andere paramilitaire organisaties.

Een Fabriekswacht in Oostende

Officieel werd de Fabriekswacht opgericht op 1 mei 1941. Vanaf 1942 beschikte zij over eigen gebouwen, uitrusting en voorzieningen, met een eigen Staf en administratie. Dat dit allemaal zo maar mogelijk was, had alles te maken met de bijzonder ingewikkelde kracht- en machtsverhoudingen binnen het Derde Rijk. Maarschalk Hermann Goering was ongetwijfeld een volbloed nazi van de ergste soort ... maar hij behoorde niet tot de SS, en hij en Himmler waren rivalen die beiden meedongen om de gunst van de Führer. Net zoals Himmler begon Goering bijgevolg zijn eigen *paramilitaire* organisaties op te bouwen, en dat mocht desnoods een “Fabriekswacht” zijn van een obscure “Belgier”! Wat België betreft, begon Goering al vlug in te zien dat hij met die “exclusieve” Fabriekswacht over een troef beschikte die zijn SS-spitsbroeders in ons land (nog) niet hadden. Het was dan ook geen toeval dat hij allengs hiermede zijn “goede diensten” ging aanbieden bij de Wehrmacht en de Kriegsmarine om hen te “ontlasten” van het bewaken van militaire installaties en opbergruimten.

Ook in Oostende werd een peloton van de Fabriekswacht samengesteld met als identificatie “X 2 – Oostende “. Bij de omschakeling naar “Vlaamsche Wachtbrigade” was dit peloton intussen reeds *een echte compagnie* geworden, met name de **9^e Compagnie III/9 Oostende**, onder leiding van een “Kompagnieführer”, 2 “Offiziere”, 1 “Feldwebel” en 4 “Zugführer”. Een compagnie bestond uit vier “Zugs” onder leiding van een “Zugführer”, en iedere “Zug” was samengesteld uit drie groepen terwijl iedere groep was onderverdeeld in vier “Wachten” van elk drie man. Waarom die Duitse terminologie? Heel eenvoudig omdat de Fabriekswacht rechtstreeks ressorteerde onder de Luftwaffe (en vervolgens onder de Wehrmacht) en men daar geen oren had naar Vlaamse termen en benamingen (zoals bij de Zwarte Brigade). In Oostende was die Wachtbrigade-compagnie ondergebracht in de buurt van de Spuikom, waar zij ook beschikten over een vrij groot oefenterrein.

Het feit dat er in Oostende een volledige Compagnie kon ontstaan (d.i. ongeveer 150 man), wijst erop dat alhier moeiteloos kon gerekruteerd worden voor de Fabriekswacht. Uiteindelijk, rekening houdend met normaal verloop van personeel (en allengs ook sneller verloop!), mag ervan worden uitgegaan dat er in Oostende wellicht ruim dubbel zoveel personen (dus ca. 300 man) ooit lid zijn geweest van de Fabriekswacht, met daarbij logischerwijze een zekere mate van betrokkenheid van al evenveel gezinnen, wat dan toch al met al een behoorlijk en niet te verwaarlozen aantal uitmaakt.

De Fabriekswachters hadden in Oostende hun eigen verenigings- en gezelschapsleven, *los van* het bestaande en zeer gesloten “circuit” van de plaatselijke collaboratie (ook al een reden waarom zij nooit werden opgenomen in het “collectief geheugen”). . Zij beschouwden zichzelf immers *niet* als behorend tot de collaboratie, vermits zij (althans aanvankelijk) enkel optraden als een privé-bewakingsdienst. Eén van de hoogtepunten van hun eigen “gemeenschapswerking” was de jaarlijkse “bedevaart” naar het graf van Joris Van Severen in Abbeville, in feite veeleer een gastronomische uitstap naar “la douce France” ... waarbij zich maar al te graag ook niet-Fabriekswachters wilden aansluiten! Ja, waarom niet?

Een aparte perceptie tijdens de bezetting ...doch niet erna

Het feit dat in een voor de “Nieuwe Orde” nogal “moeilijke” stad als Oostende een *volledige* compagnie van de Fabriekswacht kon worden samengesteld, is op het eerste zicht nogal verbazingwekkend . Doch dit lijkt te bevestigen dat de algemene perceptie ten aanzien van de Fabriekswacht eerder *positief* was, in die zin dat de gewone man hierin inderdaad een privé-bewakingsdienst zag bij wie men, op grond van een normale contractuele verbintenis, in *loondienst* kon gaan (met - destijds niet zo evident - zelfs bijdragen voor sociale zekerheid!), dus ongeveer zoals men nachtwaker wordt bij een of ander bedrijf. Vandaar dan ook deze beschouwingen over de Fabriekswacht in een *afzonderlijk* hoofdstuk, en niet in het raam van het allegaartje van diverse vormen van collaboratie,...alhoewel dit na de oorlog door de Krijgsraden niet op die manier werd benaderd! Maar toen, bij de latere omschakeling naar “Vlaamsche Wachtbrigade”, deze Fabriekswacht evolueerde naar een gewapende brigade in dienst van de Duitse Wehrmacht, was het echter al te laat om er nog uit te stappen, misschien wel nog individueel maar niet meer collectief.

In elk geval had de bijzondere “sfeer” die rond de Fabriekswacht hing, tot gevolg dat er na de bevrijding in Oostende een bepaald “taboe” was ontstaan omtrent al wie of wat te maken had met deze organisatie. Want hoe kon men plots gaan “zwart” maken wat tot dusver veeleer was beschouwd als zijnde veeleer “grijs” ? (...zoals er toen zoveel “grijs” was in alle mogelijke varianten). Men kon weliswaar vernemen dat de Krijgsraden dat allemaal over dezelfde kam scheerden, maar dat stemde de mensen ongemakkelijk en men verkoos dan ook hierover maar te zwijgen. Het hoeft dan ook geen verbazing te wekken dat het bestaan van een Fabriekswacht in Oostende al vlug een “verborgen geschiedenis” geworden is, waarvan aldus heden ten dage nog nauwelijks iemand weet van heeft. En met deze bijdrage in deze vervolgsérie wordt nu uiteindelijk opnieuw een tip van deze sluier opgelicht. Heel eenvoudig omdat *ook dit* een stukje geschiedenis is van het dagelijks leven in Oostende tijdens de bezetting.

Maar also konden na de bevrijding Fabriekswachters tot hun stomme verbazing tot de vaststelling komen dat zij door de Krijgsauditeur werden beschuldigd van “lidmaatschap van een collaborerende organisatie”, met het *bezwarend feit* van “het dragen van een daarbij horend uniform” en van “verboden wapendracht ten behoeve van de vijand”, ... daar waar zij zich steeds beschouwd hadden als zijnde gewoon een “loontrekkende”, een “werknemer” in dienst van een “werkgever”. Velen waren trouwens in dienst getreden eenvoudig om te kunnen ontsnappen aan verplichte tewerkstelling in Duitsland (het enige alternatief was “onderduiken” ... en dat was ook niet zo aantrekkelijk!). Voor anderen was het een middel om een baantje te vinden, dat niet slecht betaald werd en waarbij men blijkbaar niet te hard moest werken (ook heden ten dage nog bij velen

een nobele betrachting!). Maar slechts weinigen zullen zich hebben aangesloten bij de Fabriekswacht in de volle overtuiging en met de oprechte bedoeling hiermede een bijdrage te leveren tot het in stand houden van de Duitse oorlogsinspanning! Zelfs oprichter en bevelhebber Turcksin schijnt (althans toch aanvankelijk) niet met dergelijke gedachten te hebben rondgelopen. Je kan dit allemaal enigszins vergelijken met de naïeve en zeer christelijke Oostfrontstrijders die na de oorlog wel iets te laat tot de ontdekking kwamen dat zij “de wapens hadden opgenomen tegen België en zijn geallieerden” ...in plaats van “op de voorposten van het christelijk Avondland” te gaan strijden tegen “het goddeloos bolsjewisme” (het is maar hoe je het noemen wil!).

Aanslagen van het gewapend verzet

De Fabriekswachten (en ook VNV-mandatarissen en -militanten) waren een gemakkelijk doelwit voor aanslagen van het gewapend verzet, niet alleen omdat ze niet gekazerneerd waren doch gewoon verder thuis hun verblijf hadden, maar ook omdat de Duitsers dergelijke aanslagen beschouwden als misdaden van gemeen recht... en dus een zaak voor de Belgische politie en gerechtelijke overheid. Of met andere woorden: voor dergelijke aanslagen hoefde het verzet niet te vrezen voor willekeurige represaille-maatregelen tegen de bevolking, meer bepaald het oppakken en terechtstellen van gijzelaars. Vermoedelijk waren die aanslagen vanwege het verzet dan ook een *indirecte* bedreiging en “voorspel” tegenover de meer prominente nazi-handlangers die wél nog onder de bescherming stonden van de Duitsers.

Het begon met de aanslag (in Aalst) op Jef Podevyn, commandant van de Fabriekswacht, op 23 oktober 1942, en daarna was het hek van de dam. Vooral in Limburg werden aanslagen gepleegd en verloren een vrij groot aantal Fabriekswachters het leven, niet omdat precies in Limburg het gewapend verzet erg actief zou geweest zijn...maar omdat deze aanslagen (door het O.F.) veelal gepleegd werden vanuit het nabijgelegen Luik of de streek van Luik. Hierdoor verspreidde zich in Limburg en elders al spoedig het gerucht dat Vlamingen werden vermoord door Walen,...terwijl het anderzijds in Wallonië toch wel niet ontbrak aan Rexisten en andere collaborateurs (hierbij werd evenwel niet verteld dat de Rexisten in Wallonië ook al lang niet meer veilig waren!). Politie, Rijkswacht en gerecht stonden machteloos tegenover al deze moordaanslagen ... en het onderzoek “tastte in het duister” want het was nogal begrijpelijk dat geen enkele instantie ertoe geneigd was om daar veel werk van te maken.

Uiteindelijk kon een gewelddadige reactie hiertegen niet uitblijven, doch deze kwam niet vanwege de leiding van de Fabriekswacht (die trouwens daartoe nooit opdracht of toelating zou gekregen hebben) maar vooral vanuit het in 1943 opgericht “Veiligheidskorps” van DE VLAG, met als aanvoerder de beruchte Robert Verbelen, die bij zijn meedogenloze “vergeldingsacties” de volledige steun had van SS-Obergruppenführer Jungclaus van de SD-Sicherheitsdienst in Brussel (en bijgevolg los van enig voorafgaand akkoord vanwege de Militärverwaltung). In Oostende werden, voor zover mij bekend, geen aanslagen gepleegd op Fabriekswachters, allicht omdat het gewapend verzet in het *Sperrgebiet* weinig actief was (tenzij tijdens de laatste oorlogsmaanden) terwijl anderzijds andere vormen van verzet er meer in trek waren en trouwens prioriteit hadden.

Een genadeloze repressie

De bevrijding in september 1944 maakte gelukkig een einde aan wat, vooral in Limburg, stilaan begon te ontaarden in een soort van burgeroorlog, een spiraal van geweld, met een politiek van “lik op stuk” (of in het Oostends “Katje mien, katje joen!”). De achtergebleven Fabriekswachters (en doorgaans ook hun gezinsleden) moesten het na de bevrijding zwaar ontgelden tijdens een repressie die (het was immers allemaal één pot nat!) weinig of geen onderscheid maakte tussen Zwarte Brigade, Dietsche Militie, Veiligheidskorps DE VLAG, Vlaamse SS, Vlaams Legioen, Waffen-SS, Vlaamse Wacht ...of Fabriekswacht. Hetzelfde gold uiteraard (en zelfs nog meer) voor de

Fabriekswachters die in september 1944, samen met de wegtrekkende Duitse troepen, veiligheidshalve de wijk hadden genomen naar Duitsland en die na mei 1945 “met hangende pootjes” terugkeerden naar België.

In ieder geval werden de leden van al deze organisaties in de meeste Krijgsraden min of meer “uniform” behandeld . Zij droegen immers allen een *uniform*, en dat was vaak hun enig gemeenschappelijk kenmerk, terwijl in werkelijkheid hun motivering, hun opdracht en hun betrokkenheid in de collaboratie doorgaans *van zeer uiteenlopende aard* waren. Maar alleen al het dragen van een uniform werkte toen blijkbaar reeds als een rode lap op een stier, alhoewel een zeer beruchte collaboratiegroep, de “Fahndungsgruppen” van de Feldgendarmarie (voor het opsporen van werkweigeraars), helemaal geen uniform droeg doch enkel een armband.

Waar dan wél - in individuele gevallen - enig onderscheid gemaakt werd, kon een Fabriekswachter tot een gevangenisstraf van “slechts” 18 maanden veroordeeld worden (naar de toenmalige maatstaven een “milde” straf) ... terwijl voor vrijwel gelijkaardige feiten een andere Fabriekswachter bij een andere Krijgsraad een straf kreeg toebedeeld van maar liefst 20 jaar hechtenis! Hierin hoeft men niet noodzakelijk gerechtelijke willekeur te zien, doch veeleer een aanwijzing omtrent het nogal chaotisch karakter van de *bijzondere rechtspraak* (Krijgsraden) die toen met doorgaans jonge en onvoldoende geschoolde magistraten moest ingevoerd worden. Er diende, hoe dan ook, verantwoording worden afgelegd en er moest recht geschieden, want dat eiste de “*vox populi*” met alle mogelijke middelen, ... maar jammer genoeg diende dit te gebeuren in een ongewoon snel tempo (gelet op het enorm aantal collaboratiedossiers) en tevens in uitzonderlijk moeilijke en onvoorziene omstandigheden en voorwaarden. En de gevolgen hiervan voelen wij tot op vandaag ...

Meer in het algemeen heeft men na de bevrijding niet goed kunnen of willen inzien dat bij ons de “denazificatie” zich eigenlijk reeds fundamenteel en bijna automatisch had voltrokken bij de aftocht van de Duitsers begin september 1944, ... met in hun kielzog alle collaborateurs “met boter op het hoofd”, de “echte” nazi-handlangers, de oorlogsmisdadigers, de fervente aanhangers van de “Nieuwe Orde”, die bij hun aankomst in Duitsland de reeds uitgedunde nazi-gelederen nog wat hebben versterkt en aangevuld, ...en die na mei 1945 veelal ergens een veilig heenkomen hebben weten te vinden. Indien men dit goed had ingezien, dan zou de repressie- en epuratiegolf allicht niet ontaard zijn in een losgeslagen heksenjacht op allerlei “kleine garnaal” en zelfs op personen die achteraf nooit in beschuldiging zijn gesteld, heel eenvoudig omdat zij onschuldig waren! Repressie en epuratie hadden moeten kunnen uitgaan van een goed doordachte politionele en gerechtelijke actie en onderzoek, zoals dit normaliter moet gebeuren *in een rechtsstaat*. Maar wat was in die beroerde tijd nog “normaal” ??

Besluit

Wat er ook van zij, de Fabriekswacht was in de militaire en paramilitaire collaboratie duidelijk een “buitenbeentje”, een apart en uitzonderlijk geval, uitzonderlijk niet alleen voor België *maar ook voor alle bezette gebieden* (en dat is iets dat tot dusver nog geen enkel historicus schijnt te hebben ontdekt). Dit bewijst dat in buitengewone omstandigheden de meest verrassende fenomenen kunnen van de grond komen. En dit was allemaal het werk van slechts één man, een doordrijver die niet eens echt Duitsgezind en zeker geen nazi was, maar die niettemin – zoals zoveel andere “Wohlgesinnten” – gaandeweg steeds verder en steeds dieper in nazi-vaarwater terechtgekomen is. Bij collaboratie (ook al was het aanvankelijk gewoon slechts “samenwerking” of “medewerking”) wist je wel ongeveer waar je begon, maar je wist nooit waar het allemaal zou kunnen eindigen. Hier past het spreekwoord “Bezint eer je begint”. Maar het is precies dat stukje bezinning dat toen bij velen heeft ontbroken.

In de gedurfde maar ook gelauwerde Franse film "Lacombe Lucien" (1974) van Louis Malle, wordt de kijker geconfronteerd met het onthutsend fenomeen van een simpele boerenjongen die eerst zich wil aansluiten bij het gewapend verzet maar er geweigerd wordt wegens te jong, om vervolgens zonder enige overgang en eerder toevallig lid te worden van de Franse Gestapo, wat voor hem uiteindelijk dramatisch eindigt. Dit is een pakkende illustratie van het feit dat niet enkel de overstap van "grijs" naar "zwart"... maar zelfs die van "wit" naar "zwart" toen eigenlijk vaak niet zo groot was en flinterdun kon zijn. Dit stemt allemaal tot nadenken over "de aard van het beestje" dat in iedere mens ergens schuil gaat. Het spoort ook aan tot grote voorzichtigheid indien men wil oordelen over die tijd van oorlog en bezetting.

* * * * *

Postscriptum: structuur van de collaboratie

Na deze twee opeenvolgende hoofdstukken over de verscheidene en vaak erg uiteenlopende verschijningsvormen van de collaboratie lijkt het nuttig en aangewezen hier ten slotte **schematisch** de structuur weer te geven van de collaboratie zoals die zich tijdens de bezetting heeft ontwikkeld, zowel in Oostende als ongeveer overal elders in het land. Die "structuur" was eigenlijk veeleer een "netwerk", dat allengs figuurlijk is uitgegroeid tot een kankergezwell...met uitzaaiingen ook nog na de oorlog en zelfs tot vandaag. Tevens waren er uiteraard plaatselijke verschillen, schakeringen en accenten (om evidente redenen was er in een stad als Oostende bijvoorbeeld heel wat minder economische collaboratie, tenzij op een lager niveau).

economische collaboratie (top)))))))) vrijwillige arbeid in Duitsland (basis)
 ++++ zwarte markt / oorlogswoker >>>>> Arbeitseinsatz

culturele collaboratie))))	politieke collaboratie))))	militaire/paramilitaire collaboratie
vvvvv	vvvvv	vvvvv
vv	vv	vv
DE VLAG >>>>>	SS-Vlaanderen	Waffen-SS
/	V.N.V. + Zwarte Brigade	VL Oostfrontstrijders
/	Dietsche Militie	N.S.K.K.
collaboratiepers	VNVV	Organisation Todt (O.T.)
+ uitgeverijen	D.M.S.	D.R.K.
/	D.B.V.	Lt. De Winde-kring (Oflag)
individuele culturele	U.H.G.A.	Vlaamsche Wacht
collaboratie	(eenheidsvakbond)	S.D./SIPO
		Fahndung (Feldgendarmarie)
		Veiligheidskorps Verbelen e.a.

R E X)))))))))) Légion Wallonie

administratieve collaboratie)))) (sporadisch) *actieve* medewerking)))) Duitsgezinde
 (+ politionele collaboratie) + *nieuwe korpsen* (NLVC e.a.) mandatarissen
 (passief/factueel) + topambtenaren

(**Fabriekswacht**))))) ?)))) Vlaamsche Wachtbrigade
 (Luftwaffe) (Wehrmacht)

Via dit schema krijgt de aandachtige lezer allicht een beter en dieper inzicht in het vaak nogal onoverzichtelijk kluwen van wie en wat er zo allemaal rechtstreeks of onrechtstreeks (en passief of actief) is verzeild geraakt in dit bijzonder complex fenomeen van de collaboratie. Uiteraard kan er

van de “tegenhanger”, namelijk de verzetsbeweging, een ongeveer gelijkaardig schema opgesteld worden,...maar dan wel in precies tegenovergestelde richting!

Tot slot nog deze fundamentele bemerking : Voor de lokale historicus kan de verleiding zeer groot zijn om op een dergelijk schema *ook namen* te “plakken”, althans toch de naam van de respectievelijke plaatselijke hoofdverantwoordelijken in ieder domein. Dat is logisch en ligt volledig in de lijn van het historisch onderzoek. Maar, zoals ik reeds meteen duidelijk stelde in de inleiding van deze vervolgsérie : het is hier principieel *niet* de bedoeling namen te noemen, want kennelijk is de tijd hier nog niet “rijp” voor. Wij laten de feiten dan maar liever voor zichzelf spreken, zonder meer, en dat is soms zo al erg genoeg, ...doch feiten oproepen en ontleden, dat is nu eenmaal de kerntaak en de opdracht van de geschiedkundige navorsing. Die namen gaan trouwens niet verloren want ze liggen netjes en voor eeuwig opgeslagen in de archieven van het Krijgsauditoraat. En voor het overige: het (recent) verleden leeft in ons ...

(wordt vervolgd)

N.B.: Al wie eventueel nog foto's of documenten aangaande **Oostendse Fabriekswachters** in zijn/haar bezit zou hebben, wordt vriendelijk verzocht zich te willen kenbaar te maken bij de auteur of bij het bestuur van “De Plate” – bij voorbaat hiervoor onze beste dank !

INHOUDSTAFEL EN REGISTERS

Gezien het vele, en minutieuze werk dat de opmaak van de inhoudstafel en registers vergt en de zeer geringe belangstelling voor deze uitgave zal ze, in de oude vorm, niet meer gepubliceerd worden.

Er wordt nochtans een verkorte versie ter beschikking gesteld.

Inhoud:

- bijdragen (alfabetisch geklasseerd), illustraties en errata;
- iconografie en plattegronden;
- publicaties (aankondigingen);
- verbeteringen.

De inhoudstafel 2012 (4 p.) is gratis te verkrijgen. Het volstaat een seintje te geven aan de voorzitter-hoofdredacteur (telefoon of e-mail).

1. RAAD VAN BESTUUR

De raad van bestuur was op 31 december 2012 als volgt samengesteld:

Dhr. Omer VILAIN	Erevoorzitter
Dhr. Jean Pierre FALISE	Voorzitter en redacteur
Dhr. Ferdinand GEVAERT	Ondervoorzitter
Mevr. Nadia STUBBE	Secretaris, website, en documentatiecentrum
Dhr. Fernand MUS	Penningmeester
Dhr. Freddy HUBRECHTSEN	Museummedewerker
Dhr. August GOETHAELS	Museummedewerker
Dhr. Jean HUYS	Museummedewerker
Dhr. Gilbert VERMEERSCH	Materiaalmeester
Dhr. Valère PRINZIE	Publicrelations en activiteiten
Dhr. Emile SMISSAERT	Bestuurslid
Dhr. Johan VAN ROOSE	Bestuurslid
Dhr. Koen VERWAERDE	Bestuurslid

A. VERGADERINGEN, WERKGROEPEN EN COMMISSIES

De raad van bestuur hield 11 gewone vergaderingen.

Cultuurraad Oostende

Vertegenwoordiger: dhr. Emile Smissaert.

Vervanger: dhr. Freddy Hubrechtsen.

Activiteiten:

9 algemene vergaderingen vertegenwoordigd door E. Smissaert
17/1 ; 28/2 ; 22/3 ; 26/4 ; 28/6 ; 2/10 (debatavond statuten) ; 23/10 ; 27/11; 20/12.

Openbare info-avonden: 2x

20/9: in "Vrijstaat O": debatavond met de Oostendse politieke 'kopstukken'
over het a.s.cultuurbeleid;

28/9: geleid bezoek van de CRO aan C.C. "De Grote Post".

Werkgroep Open Monumentendag: 3x;

2/4: brainstorming en eerste selectie;

9/9: OMD-zondag;

11/9: evaluatie.

Werkgroep Prijs Cultuurraad: 3x;

Uitreiking prijs: 10/2;

Schriftelijke en PPT-presentatie van onze kandidaat dhr. Peter Ledaine: in okt en nov.;

Evaluatie ontvankelijkheid van de kandidaturen: 6/11.

Medecommissaris rekeningennazicht CRO 2011, op 2/3.

Interne infovergadering subsidies toekenning aan CRO op 2/2.

Jurylid als medeafgevaardigde CRO op selectie 'Gemeenschapsvormende projecten': 2x
19/4 en 4/10.

Werkgroep jaarlijkse selectie en bekroning van nieuwe 'foto op cover' van de
'Mededelingen CRO': 1x op 25/9.

Werkgroep Schone Kunsten: 2x;
Op 21/2 en 20/11.

Werkgroep aanpassing en ingrepen op de statuten: 5x;
Op 25/4, 8/5, 25/9, 6/11 en 11/12.

Werkgroep "Bibliografie van de geschiedenis van Oostende"

Leden: Dhr. Prof. Dr. L. François, voorzitter;
Mevrn. C. Vermaut, G. Schepens, dhrn. G. Van Duyvenboden,
J. Parmentier, F. Gevaert, I. Van Hyfte en P. François.

De leden van de werkgroep kwamen 2 maal samen in 2012: op 21/5 en 20/11.

Werkgroep "Museum"

Leden: Dhrn. J.P. Falise, F. Hubrechtsen, A. Goethaels, G. Vermeersch, Jean Huys.

Werkgroep "Website"

Lid: Mevr. N. Stubbe.

Werkgroep "Archief"

Leden: Mevr. N. Stubbe ; dhrn. J.P. Falise, F. Mus, M. Calcoen, G. Van Duyvenboden, A. Goethaels

Werkgroep "Documentatiecentrum en Bibliotheek"

Leden: Mevr. N. Stubbe en G. Van Duyvenboden.
De bibliotheek werd aangevuld met nieuwe aanwinsten.

B. 58ste ALGEMENE STATUTAIRE VERGADERING

Ging door op zaterdag 28 april 2012 om 10.00 uur. Een lid was afwezig zonder kennisgeving, alle anderen waren aanwezig, verontschuldigd of vertegenwoordigd door volmacht.

De lidmaatschapsbijdrage voor 2013 werd vastgesteld op 15 EUR (aangesloten lid) ;
vanaf 25 EUR (steunend lid).

2. SECRETARIAAT

a. Het secretariaat verwerkte 352 stukken in de briefwisseling. Enkel de externe

briefwisseling (met uitzondering van reclame, pamfletten, folders en brochures) werd behouden voor nummering. De interne briefwisseling van de kring wordt behouden indien het nuttig lijkt voor de historiek van de kring.

b. Leden

De kring telde op 31 december 2012: 480 leden.

3. ACTIVITEITEN

a. Voordrachten

Er waren in totaal 9 avondvoordrachten en 4 namiddagvoordrachten.

Donderdag 26 januari 2012 om 20.00 uur.
Jaarlijkse veiling, onder leiding van dhr. Georges Van Duyvenboden.

Donderdag 9 februari 2012 om 14.30 uur.
Art Nouveau en Art Deco in Oostende, door dhr. Mich De Langhe.

Donderdag 23 februari 2012 om 20.00 uur.
Een ooggetuigenverslag van de Guldensporenslag door dhr. Joris De Sutter.

Donderdag 29 maart 2012 om 20.00 uur.
Het leven zoals het is: militairen aan zee , door dhr. Bart Slabbinck;

Donderdag 28 april 2012 om 20.00 uur.
Naar Island , door mevr. Katrien Vervaele.

Donderdag 10 mei 2012 om 14.30 uur.
Oostende en Oudenburg door de lens van André Gennevoise, door dhr. Frans Bonte.

Donderdag 31 mei 2012 om 20.00 uur.
Weetjes over bieren van bij ons, door dhr. Marc Strubbe.

Donderdag 27 september 2012 om 20.00 uur.
Kraaninrichtingen in Oostende vroeger en nu, door mevr. Annie Storme.

Donderdag 25 oktober 2012 om 20.00 uur.
Maritieme monumenten aan de kust, door dhr. Marc Loy.

Donderdag 29 november 2012 om 14.30 en om 20.00 uur.
Ook dat is Oostende , door dhr. Valère Prinzie.

Donderdag 16 december 2012 om 14.30 en om 20.00 uur.
Filmnamiddag en –avond, door dhr. Jean Pierre Devolder.

Voor de 13 voordrachten geeft dat een totaal van 628 aanwezigen, met een gemiddelde van 48 toehoorders per voordracht.

b. Studiebezoeken

Het bestuur bracht een bezoek aan de openbare Bibliotheek Kris Lambert op vrijdag 26 oktober 2012 om 17.00 uur en werd door mevr. Stubbe rondgeleid.

c. Podiumoptreden

De kleinkunstmiddag en het middagmaal gingen door op zaterdag 8 december 2012 in 'The Pidgeon' op de Wellingtonrenbaan. Er waren 55 personen ingeschreven.

d. Studiereis

De jaarlijkse studiereis ging door op zondag 10 juni 2012 onder leiding van dhr. Prinzie. We gingen richting Willemstad (NL.) waar dhr. Falise, in naam van de kring, bloemen neerlegde aan het Belgisch Militair monument. Onder leiding van 2 gidsen maakten we een stadswandeling. Na de middag vertrokken we naar Zierikzee (vrij bezoek).

e. Andere activiteiten

De jaarlijkse Driekoningenviering van de besturen der heemkringen en de V.V.F. werd ditmaal georganiseerd door de V.V.F. op vrijdag 13 januari 2012. Dhr. Falise, dhr. en mevr. Hubrechtsen, dhr. Gevaert, dhr. en mevr. Verwaerde, dhr. en mevr. Prinzie, dhr. en mevr. Smislaert en mevr. Stubbe en dhr. Van Duyvenboden vertegenwoordigden de kring.

De jaarlijkse veiling ging door op 26 januari 2012 onder leiding van dhr. Georges Van Duyvenboden. Op zondag 22 januari 2011 waren de veilingstukken in het museum te bezichtigen. We hadden 42 belangstellenden en op de veiling zelf 43 deelnemers.

De Ensorherdenking ging door op zaterdag 14 april 2012, met om 15.00 uur een concert in het Duinenkerkje gevolgd door de bloemenneerlegging aan het graf. Dhr. J.P. Falise, dhr. Van Duyvenboden, V. Prinzie, J. Van Roose, mevr. Stubbe en L. Vandenbroucke vertegenwoordigden de kring. Dhr. Falise legde bloemen neer in naam van de kring.

Dhr. Falise en mevr. Stubbe vertegenwoordigden de kring op de vissershulde op Paasmaandag 9 april 2012. Dhr. Falise woonde de kerkdienst bij, mevr. Stubbe en dhr. Van Duyvenboden de dienst in de Geuzetorre. Jean Pierre legde bloemen neer aan het monument.

Dhr. en mevr. Hubrechtsen, mevr. Stubbe en dhr. Van Duyvenboden vertegenwoordigden de kring op de Heemdag in Lichtervelde op zaterdag 5 mei 2012.

Paster Pypeherdenking ging door op vrijdag 2 juni 2012. Dhrn. Falise, Hubrechtsen, Smislaert en Prinzie vertegenwoordigden de kring.

Dhr. en mevr. Hubrechtsen, dhr. en mevr. Mus, dhr. en mevr. Prinzie, mevr. Stubbe en dhr. Van Duyvenboden waren aanwezig op Heemdag Vlaanderen op zaterdag 22 september 2012 te Sint-Amansberg (Gent).

Er waren 22 deelnemers op de armoewandeling onder leiding van Dirk Verstraete, gids bij Lange Nelle.

4. MUSEUM

Het museum, thans het “Stadmuseum” genoemd, heropende de deuren in mei 2012.

Tentoonstellingen: van 01/09/2012 tot na de kerstvakantie “Geporseleinde kaarten”.

Het museum was 202 dagen open (van mei tot december). Er waren 22 groepen (scholen en verenigingen) en 6069 personen brachten er een bezoek.

Dhrn. Falise, Hubrechtsen en Goethaels waren vooraf aanwezig op verschillende vergaderingen voor de omvorming van het museum samen met mevrn. Meire, Michils en Lingier (Cultuurdienst).

5. ARCHIEF

Het archief blijft gesloten. Individuele vragen kunnen steeds gesteld worden aan dhrn. Falise, Hubrechtsen en mevr. Stubbe die ze zullen behandelen rekening houdend met de aan de gang zijnde inventarisatie. De databank van het archief staat op onze website en is raadpleegbaar.

6. DOCUMENTATIECENTRUM

Mevr. Schepens en dhr. Van Hyfte verwerken de jaarlijkse aanvullingen.

Mevr. Stubbe digitaliseert de aanvullingen. De artikels werden ingescand van 2000 t/m 2010.

De databank is raadpleegbaar op de website en het centrum is beschikbaar tijdens de openingsuren van het museum en na afspraak.

7. MEDIATHEEK

Aankoop: DVD Storck

Vesche vis en nieuwe liefde DVD

8. TIJDSCHRIFTEN

De tijdschriftencollectie is consulteerbaar en werd volledig geëxcerpeerd. De collectie is raadpleegbaar tijdens de openingsuren van het museum.

De jaargangen van het tijdschrift De Plate van 1971 tot en met 2009 werden door de kring op de website geplaatst

9. BIBLIOTHEEK

De bibliotheek werd met volgende werken aangevuld.

- De reis van den St. Carolus / Floris Prims en M. Pauwaert.
- Le drame révolutionnaire et Napoléonien à Ostende / Georges Soyser.
- La question de l'eau potable à Ostende 1720-1900.
- O.L. Vrouw ter Duinen Mariakerke – Oostende / Germain Billiet.
- Hulde aan de vissers die in zee gebleven zijn / Victor De Meester.

- Het Evangelie van Marcus in het Oostends / Daniël Vanslembrouck.
- Les coutumes et loix de la ville d'Ostende.
- Hommage à Ensor .
- Polemist ter zeevisserij / Flor Vandekerckhove.
- De smaak van zeewater / Flor Vandekerckhove.
- Het grote afbraakboek: Oostende slopen zonder einde.
- Oostende een geuzenstad / Fernand Goddemaer.
- Bibliografie van Omer Vilain / Robert Leroy.
- Schiemanswerk en zeilnaaien.
- De Ijslandvaarder O129 Amandine.
- Vreugde en verdriet in het visserslied / Jef Klausing.
- Garnalen / Katrien Vervaele.
- Le tram au siècle passé.
- Het zeilopleidingsschip de Mercator / Marcel Vanden Bosch.
- De West-Vlaamse visverwerkende industrie in de periode 1880-1930 / Rudy De Clerck.
- Van hoed tot ondergoed / H. Vannoppen.
- 5 dln André Van Caillie. zichten op Oostende.

Verder met verschillende tijdschriften en belangrijke artikels.

10. VERZAMELING VAN DE KRING

a. Bruikleen

Er werden 3 maskers van Ensor in bruikleen gevraagd aan Mu.ZEE voor de thematentoonstelling in 2013.

b. Aanwinsten

Schenken

Volgende personen schonken de kring foto's, documenten, medailles en gedenktekens, plannen en archieven:
mevrn. Zanders, Guilbert, Sonja Derycke, dhrn. Ferdinand Gevaert, Koen Verwaerde, Walter Loontjens, Marc Decloedt, Paul Sonmeryn, Vandevyver, Gaby Casier, Iwein Scheer, familie Van Iseghem, voorzitter ROSC, dhr. Geuskens, Scouts van 't Schorre en nog enkele anonieme schenkers.

Aankopen

Affiches, foto's en andere documenten ;

11. PUBLICATIES

a. Tijdschrift

Van het tijdschrift verschenen 10 nummers op de vooropgestelde data: januari, februari; maart, april, mei, juni, september, oktober, november en december. In totaal werden 244 bladzijden gepubliceerd met zwart-wit foto's, kleurfoto's en enkele bladzijden met kaarten, foto's, tekeningen, rekeningen en documenten.

Dhr. Falise zorgde voor de samenstelling en de opmaak van het tijdschrift.
Dhr. Smissaert zorgde voor het samenstellen van de inhoudstafel en de registers (28 p.).

b. Ruilabonnements

Werden omgewisseld met volgende West-Vlaamse Heemkringen of Verenigingen:

Bachten de Kupe, Veurne. Spaenhiers, Torhout. De Zonnebeekse Heemvrienden, Zonnebeke.
Geschiedkundige Kring Ernighahem, Eernegem. Gidsenkring Lange Nelle, Oostende.
Heemkring David Jonckheere, Aatrijke. Heemkring Graningate, Middelkerke.
Heemkring Karel Van de Poele, Lichtervelde. Heemkring M. Van Coppenolle, Brugge.
Heemkring Oud Ruiselede, Ruiselede. Heemkring Sint-Guthago, Knokke. Heemkring
Wibilinga, Wevelgem. Heemkring Ghestella, Gistel. Heemkundige Kring Houtland, Torhout.
Iepers Kwartier, Ieper. Neptunus, Zeebrugge. Vrienden van het Noordzeeaquarium, Oostende.
Ter Cuere, Bredene.

c. Abonnements

Geen.

d. Andere Publicaties

Geen

12. GIFTEN

De kring ontving geldelijke giften van: mevr. BERDEN-BOYDENS en van de heren Dick PANESI en Etienne BLOMMAERT.

Nadia STUBBE
Secretaris

Jean Pierre FALISE
Voorzitter

Uitvaartverzorging - Funerarium

Jan Nuytten

Het **uitvaartkontra**kt
is de absolute **zekerheid**
dat uw begrafenis of crematie
zal uitgevoerd worden volgens
uw wensen en dat uw familie
achteraf **geen financiële**
beslommeringen heeft

Stuiverstraat 470
8400 Oostende
tel. 059/80.15.53